

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА В ІДЕЯХ І ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

УДК 811.111

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2025.51.7-23>

Снитко О. С.

ORCID ID: 0009-0006-9498-7986

Web of Science Researcher ID: AAT-8186-2020

Scopus ID: 57217183703

КОГНІТИВНЕ ДОМІНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СТРАТКОМУ ЯК СЕНСОВА ВЗАЄМОДІЯ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ НАРАТИВІВ

Анотація. Статтю присвячено аналізу питання про когнітивне домінування українських стратегічних комунікацій у ситуаціях жорсткого інформаційно-психологічного протистояння. У фокусі опису два сучасні українські нарративи – "ЗСУ як фактор європейської безпеки" та "Українці – руйнівники російської імперії", які вийшли на авансцену сучасного інформаційного простору. Ці нарративи (зовнішній та внутрішній) сенсово взаємодіють у системі українського страткому, забезпечуючи когнітивну перевагу у спілкуванні з цільовими аудиторіями, активно впливаючи на сприйняття подій як всередині країни, так і на міжнародній арені. Ці нарративи мають міцний фундамент у вигляді реальних подій, вони мобілізують суспільство до опору та підтримують високий рівень відповідальності перед викликами життя, активно протидіючи нарративам російської пропаганди.

Сенсова взаємодія цих нарративів створює образ України як держави, що бореться не лише за власну свободу, але й за свободу всієї Європи. Об'єднання історичного нарративу та нарративу про сучасну загрозу дає можливість оцінювати нинішню російсько-українську війну і як продовження багатовікового спротиву, і як сучасний цивілізаційний конфлікт: ЗСУ не просто стримують агресора, а руйнують імперські структури, які загрожують усьому континенту сьогодні. Взаємодіючи між собою, ці нарративи забезпечують актуальні смислові акценти у стратегічних комунікаціях України. Ці нарративи проходять свою апробацію в інформаційному просторі, демонструючи, як сенсова взаємодія нарративів забезпечує когнітивне домінування українського страткому. Нарративний аналіз сучасного українського страткому дозволяє зробити висновок про те, що успішна зовнішня політика держави залежить від послідовності внутрішньої та зовнішньої комунікації. Внутрішній нарратив має бути чітко сформульований для того, щоб зовнішня комунікація була переконливою та послідовною.

Ключові слова: стратегічні комунікації, внутрішній та зовнішній наративи, когнітивне домінування, сенсова взаємодія наративів.

Інформація про автора: Снитко Олена Степанівна – доктор філологічних наук, професор; професор кафедри східнослов'янської філології та інформаційно-прикладних студій; Навчально-науковий інститут філології; Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: elenasnytko@ukr.net

Olena S. Snytko

ORCID ID: 0009-0006-9498-7986

Web of Science Researcher ID: AAT-8186-2020

ScopusID:57217183703

COGNITIVE SUPERIORITY OF UKRAINIAN STRATCOM AS A MEANINGFUL INTERACTION BETWEEN INTERNAL AND EXTERNAL NARRATIVES

Abstract. *The article is devoted to analysing the issue of cognitive superiority of Ukrainian strategic communications in situations of intense informational and psychological confrontation. The focus is on two contemporary Ukrainian narratives – "The Armed Forces of Ukraine as a factor in European security" and "Ukrainians – destroyers of the Russian Empire" – which have come to the fore in the contemporary information space. These narratives (external and internal) interact meaningfully within the Ukrainian strategic communications system, providing a cognitive advantage in communicating with target audiences and actively influencing the perception of events both within the country and on the international stage.*

These narratives have a solid foundation in real events, mobilising society to resist and maintaining a high level of responsibility in the face of life's challenges, actively countering Russian propaganda narratives.

The meaningful interaction of these narratives creates an image of Ukraine as a state fighting not only for its own freedom, but also for the freedom of all of Europe. The combination of the historical narrative and the narrative about the current threat makes it possible to assess the current Russian-Ukrainian war both as a continuation of centuries-old resistance and as a modern civilisational conflict: the Armed Forces of Ukraine are not simply holding back the aggressor, but are destroying the imperial structures that threaten the entire continent today. Interacting with each other, these narratives provide relevant semantic accents in Ukraine's strategic communications.

These narratives are being tested in the information space, demonstrating how the meaningful interaction of narratives ensures the cognitive dominance of Ukrainian strategic communications.

Keywords: *strategic communications, internal and external narratives, cognitive dominance, meaningful interaction of narratives.*

Information about the author: *Snytko Olena Stepanivna – Doctor of Philology, Professor; Professor of the Department of East Slavic Philology and Information and Applied Studies; Educational and Scientific Institute of Philology; Taras Shevchenko National University of Kyiv.*

Email: elenasnytko@ukr.net

Поняття інформаційно-психологічного протистояння, яке стало активно вживатися у другій половині XX століття у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, сьогодні виявилось недостатньо коректним за своєю внутрішньою формою для позначення тієї жорсткої битви за свідомість, переконання та емоції соціуму, яка розгортається в сучасному інформаційному просторі. Цю битву називають когнітивною війною, у якій полем бою стає кожна людина, а намагання змінити систему її світосприйняття, систему цінностей, навіть переконання про власну ідентичність, вплинути на емоційну сферу, дестабілізувавши її, – стає головною метою "бойових дій" в інформаційному просторі (див. детальніше [2; 8]).

Когнітивні війни використовуються для підриву колективної волі, для створення розколу в суспільстві та впливу на його ключові рішення, проте їхньою глибинною метою, яку ворог намагається реалізувати в сучасній Україні, є зміна цінностей, зміна ідентичності та вірувань соціуму. Когнітивні війни є інструментом сучасної "битви наративів", який використовує інформацію та психологічні методи для контролю над свідомістю людей та для досягнення політичних та військових цілей.

Фахівці Американського Інституту вивчення війни (Institute for the Study of War) у своїй програмній статті від 30 червня 2025 року зазначають:

1) когнітивна війна – це передусім російський спосіб ведення війни, управління та окупації, який зосереджений на уявленні про те, що війни можна вигравати та програвати у свідомості людини. Кремль, який постійно здійснює інформаційні атаки на

соціум, прагне зробити все, щоб людство бачило світ таким, яким хоче бачити його керівна еліта рф, щоб людство сприймало все у світлі тієї додаткової реальності, яку штучно створюють ідеологи так званої "держави-цивілізації".

2) Кремль веде когнітивну війну як у власній країні, так і за її межами. Внутрішні та зовнішні інформаційні операції росії взаємодіють між собою і не можуть сприйматися ізольовано. Захист від російських інформаційно-пропагандистських впливів може бути забезпечений лише розвитком стратегічного мислення громадянського суспільства [13].

Характеризуючи концептуальні засади інформаційно-психологічного впливу країни-агресорки, необхідно зазначити, що сучасне керівництво росії проводить жорстко контрольовану пропагандистсько-маніпулятивну кампанію, яка спирається на створену неоімперську копцепцію держави-цивілізації, що узаконює експансію як право та обов'язок росії. Зазначена ідеологічна стратегія розбудови наддержави, як підкреслює П. Гай-Нижник, була позитивно сприйняття населенням путінської росії, яке фактично виявилось отруєним багаторічною офіційною пропагандою. Відповідно подальша руйнація Вільного світу – також на порядку денному російського владного режиму, що прагне виграти цивілізаційну битву ХХІ століття (див. докладніше: [3, 376–377]). Відомий український історик та політолог робить висновок про нагальну необхідність створення сильної системи протидії цивілізаційно-екзістанційним інформаційним викликам "провісника-творця" нового світоустрою, що "вершить долю країн та народів": "Відтак відстеження та аналіз подібних софістично-облудних наративів у публічній риториці очільників Кремля, російських (і не тільки) державно-політичних чинників мусить стати обов'язком спеціально заснованої для цього установи (інституції) і має бути негайно, в режимі поточного часу спростоване й розвінчане засобами контрпропагандистських заходів та засобів в інформаційному полі усіма мовами світу" [3, с. 378]. Важливість цих висновків важко переоцінити, адже протидія агресору, який займає ключову позицію у сучасній когнітивній війні – завдання, яке не можна не виконати, якщо ми прагнемо збереження незалежної України.

Виходячи із попереднього огляду, можна зрозуміти важливість розбудови стратегічних комунікацій як найоптимальнішої форми реагування на виклики когнітивної війни, і важливість забезпечення когнітивного домінування у цьому двобій наративів Добра і Зла.

Когнітивне домінування – це здатність перегравати ворога у впливах на цільову аудиторію з урахуванням своєї проактивної позиції у спілкуванні з українським суспільством, а також – у міжнародних контактах з країнами демократичного світу. Запорукою у здійсненні успішної діяльності у сфері стратегічних комунікацій є вміння впливати на когнітивні процеси людини (цільової аудиторії) з метою підтримки її когнітивної опірності. Отже ключовим питанням, яке потребує ґрунтовного осмислення, є питання про шляхи та вектори забезпечення когнітивної переваги.

Успішні стратегічні комунікації – це передусім система відповідно підібраних та реалізованих наративів, які, адаптуючись до поточної ситуації, максимально спрямовані на захист інтересів держави; ці наративи взаємодіють між собою та укріплюють когнітивну опірність людини. Наприклад, одним із таких наративів у період зростання масштабів так званої "гарячої" війни проти України (після завершення невдалих "переговорних" зусиль президента США на Алясці) та інтенсифікації гібридної війни проти європейських країн можна вважати наратив *"ЗСУ як фактор європейської безпеки"*. Пор., наприклад:

(1)
Українські пілоти F 16 змінили правила гри в небі, – генерал ВПС США

Пілоти та техніки України адаптують винищувачі F-16 до умов інтенсивної війни – ці літаки виконують до 80% бойових вильотів і стають "живою лабораторією" сучасної повітряної війни, пише генерал-лейтенант ВПС США у відставці Девід А. Дептула для Air and Space Forces.

Один із найкращих українських пілотів-винищувачів F-16, відомий за позивним "АБ", поділився з Інститутом аерокосмічних досліджень Мітчелла рідкісними деталями про трансформацію Повітряних сил України та роль F-16 у захисті неба країни. Як заступник командира винищувального авіакрила, якому приписують збиття понад тисячі

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика

російських БПЛА та крилатих ракет "Шахед", "АБ" дає зрозуміти – F-16 стали ключовим інструментом протидії.

Досвід українських F-16 має значення не лише для Києва – це "жива лабораторія" для союзників. Україна вже демонструє, як адаптувати доктрини, підготовку і логістику під умови сучасної повітряної кампанії, натомість політичні обмеження інколи перешкоджають прямому залученню іноземного персоналу до навчання або спостереження.

(https://www.unian.ua/weapons/f-16-v-ukrajini-piloti-zminili-pravila-gri-v/-nebi-general-vps-ssha-13156875.html?utm_source=ukrnet_news)

(2)

Українські військові навчатимуть данців боротьби з дронами

Українські військові прибули до Данії для навчання данських військових протидії безпілотникам. У вересні у повітряному просторі Данії неодноразово спостерігали дрони невідомого походження.

Про це повідомив Генеральний штаб ЗСУ.

Протягом тижня навчань учасники відпрацьовуватимуть практичні завдання, обмінюватимуться знаннями та досвідом, підвищуючи рівень підготовки й удосконалюючи спроможності протидії повітряним загрозам.

(<https://suspilne.media/1126749-ukrainski-vijskovi/-navcatimut-danciv-borotbi-z-dronami/>)

(3)

"Біла книга" європейської оборони: Україна – щит ЄУ

Європейська Унія нарешті офіційно визнала, що Україна, яка зараз мужньо стримує російську навалу є реальним безпековим щитом Європи. У "Білій книзі" підкреслюється роль України як авангарду європейської безпеки. Вона пропонує "стратегію залізного дикобраза", спрямовану на забезпечення України сучасним озброєнням, яке зробить будь-яку атаку непомірно дорогою для Росії.

(<https://zbruc.eu/node/120980>)

(4)

НАТО відповідає на агресію Кремля: операція "Східний вартовий" стане щитом Європи

Україна готова ділитися досвідом збиття ворожих дронів з НАТО і зробити внесок у спільну оборону. Про це заявив президент Володимир Зеленський після зустрічі з радниками лідерів Великої Британії,

Німеччини, Франції та Італії. Він запропонував Альянсу спільно перехоплювати повітряні цілі країни-агресора.

(<https://uatv.ua/uk/nato-vidpovidaye-na-agresiyu-kremlya-operatsiya-shidnyj-vartovyj-stane-shhytom-yevropy-video/>)

Як свідчить системний аналіз медійного матеріалу, стратегічний наратив "ЗСУ як фактор європейської безпеки" вмонтований у матрицю зовнішніх стратегічних комунікацій України, тобто пов'язаний з іншими наративами, які реалізують ідею СВОЇХ для цивілізованого світу, він вербалізує ще один глибинний сенс – *ідею корисності співпраці з Україною* та окреслює вектори її впливу у світі (див. докладно про це: [9]):

(5)

**Україна і Британія створять групу,
яка координуватиме спільні проєкти у сфері технологій для поля бою**

Україна і Велика Британія на Міжнародному форумі оборонних індустрій DFNC3 домовилися про створення робочої групи, яка координуватиме спільні проєкти у межах програми LYRA – партнерства у сфері технологій для поля бою. "На полях Міжнародного форуму оборонних індустрій DFNC3 було підписано заяву про наміри між державним секретарем з питань оборони Великої Британії та Міністерством оборони України щодо програми LYRA – партнерства у сфері технологій для поля бою", - зазначив Шмигаль.

(<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4046211-ukraina-i-britania-stvorat-grupu-aka-koordinuvatime-spilni-proekti-u-sferi-tehnologij-dla-pola-bou.html>)

(6)

**Forbes: США програють "війну дронів",
якщо не вчитимуться в Україні**

...США десятиліттями розробляли та впроваджували стратегії боротьби із ворожими безпілотними літальними апаратами. Але результати сьогодні експерти вважають "недостатніми".

США доцільно було б включити зенітні дрони з України до нової концепції захисту від БПЛА, йдеться у статті Defence Express. Згодом стало відомо, що Україна та США працюють над "мегаугодою", відповідно до якої Сполучені Штати купуватимуть випробувані на полі

бою українські безпілотники в обмін на згоду Києва придбати певну партію зброї в Америки.

(https://www.unian.ua/world/droni-na-viyni-ssha-treba-vchitis-v-ukrajini-shchob-ne-prograti-13172058.html?utm_source=ukrnet_news)

Приклади взаємодії зазначених наративів можна множити, але саме поточні події актуалізували їх як елементи відповідної матриці. Отже вкрай хибною слід вважати думку про непередбачуваність стратегічних комунікацій усіх рівнів та векторів. Навпаки, методологія розгортання державних стратегічних комунікацій передбачає апробацію різних елементів матриці внутрішніх та зовнішніх наративів України, об'єктивацію елементів якої зумовлюють поточні важливі події.

Зовнішні стратегічні комунікації України виконують специфічні завдання, пов'язані з просуванням інтересів держави на міжнародній арені, формують позитивний імідж країни, протидіють пропаганді, яка шкодить національним інтересам українського суспільства тощо. До їх реалізації залучаються Міністерство закордонних справ України, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, Міністерство оборони України, яке має власний Департамент стратегічних комунікацій, що відповідає за комунікацію у сфері безпеки та оборони, тощо. Ці відомства беруть участь у протидії гібридним загрозам, що передбачає роботу з іноземними аудиторіями та протистояння інформаційним атакам.

Зміст та наративна структура зовнішніх стратегічних комунікацій України починає достатньо активно обговорюватись в Україні.

Дійсно, наратив є одним із найдієвіших засобів впливу на людину. Як зазначає професор Університету Індіани Ф. Брайтхауп у книзі "Наративний мозок: історії, які розповідають наші нейрони" (2025), оповіді (наративи) – це фундаментальна основа людського мислення, переживання емоцій та взаємодії людей, це засіб передачі досвіду від однієї людини до іншої, засіб "емоційного зараження", спосіб трансформації емоційного сприйняття досвіду соціуму. Вчений доводить, що наративи формують світосприйняття, потужно впливають на картину світу людини, адже наш мозок запрограмований на передачу досвіду.

.....

Ф.Брайтхауп демонструє, що наративи допомагають людям долати травми та невизначеність, переживати та інтегрувати важкий досвід, планувати майбутнє. Таким чином оповіді стають терапевтичним інструментом, що демонструє, як люди відновлюються після тяжких ситуацій буття [15, с. 267]. Згадуючи цю книгу, український професор Г. Почепцов резюмує: "Наратив є звичною формою організації вербальної інформації для індивідуальної та масової свідомості. Наративи підіймали людей на війну, на перемоги. Це певною мірою психологічний інструментарій, здатний впливати на мізки. Причому він давно перевірений на досвіді" [7].

Принагідно зазначимо, що наратив "ЗСУ як фактор європейської безпеки" є своєрідною опозицією кремлівській концепції держави-цивілізації (бо апіорі реалізує ідею про те, що Україна є частиною Вільного світу, а не потенційною жертвою імперської експансії), а також – сенсово пов'язаний з реалізацію компонентів усталеної та апробованої матриці внутрішніх наративів України, насамперед з наративами *священної війни та сакрального героя*. В основу системи українських внутрішніх наративів, на думку Р. Марутян, покладена матриця національної ідентичності, яка має такі складники: 1. *Священна війна*; 2. *Сакральний герой (як збірний образ)*; 3. *Антигерой*; 4. *Сакральна жертва*; 5. *"Інфернальний" ворог*; 6. *Національна мрія* [див. 6].

Наративи, глибинно пов'язані з ідеєю священної війни та сакрального героя, успішно працювали та працюють в системі українських внутрішніх стратегічних комунікацій (пор., наприклад, оповіді про українських пілотів, які героїчно знищують ворога, демонструють відданість батьківщині та є прикладом у реалізації мистецтва війни). Принагідно згадаємо комунікативну кампанію "Привид Києва" (рис. 1), присвячену успіхам перших українських героїв-авіаторів, які демонстрували героїзм, стійкість, незламність у боротьбі з агресором; ці оповіді ставали легендами, втілювались у мемах, численних відео тощо [див. про це: 11, с. 65–66]. Про доцільність проведення комунікативної кампанії "Привид Києва" докладно розповідав також і відомий український історик О. Алфьоров [12].

Наратив "ЗСУ як фактор європейської безпеки" поширюється через широкий спектр платформ, офіційних державних (вебсайти Президента України, МЗС та МО), за допомогою дипломатичних каналів для обґрунтування запитів на підтримку партнерських відносин, а також на платформах міжнародних організацій ООН, НАТО, ОБСЄ та інших міжнародних інституцій.

Рис. 1. Мурал на київському будинку, присвячений Привиду Києва.
Його відкрили у день авіації 27 серпня 2022 року

Успішну діяльність ЗСУ висвітлюють також такі відомі видання, як The New York Times, The Washington Post, BBC, Politico тощо. У такий спосіб наратив "ЗСУ як фактор безпеки Європи" стає ключовим елементом зовнішніх стратегічних комунікацій України, бо демонструє, що боротьба українських військових проти російської агресії це захист не лише України, але й стабільності та безпеки всього континенту. Його роль полягає у мобілізації міжнародної підтримки, у роз'ясненні ролі України в європейській безпековій архітектурі та обґрунтуванні необхідності подальшої допомоги для перемоги над агресором. Відповідно цей наратив об'єктивує ідею спільної відповідальності демократичного світу і спонукає партнерів до активнішої підтримки як зброєю, так і фінансами. Він позиціонує ЗСУ не як збройні сили однієї країни, а як силу, що стримує

.....

російську агресію та запобігає подальшій ескалації конфлікту в Європі. Пор.:

(7)

**М. Рютте на ветеранському форумі:
Мужність завжди носитиме ім'я "Україна"**

Генеральний секретар НАТО Марк Рютте під час візиту до Києва у п'ятницю взяв участь у VIII Міжнародному ветеранському форумі "Україна. Ветерани. Безпека", відзначивши важливість досвіду українських ветеранів у трансформації підходу до трансатлантичної безпеки. "Свобода України побудована на широких плечах її ветеранів. Та її світле майбутнє також буде побудовано на них. Навіть після завершення служби ми знаємо, що ваше служіння країні на цьому не закінчується. Ветерани відіграють важливу роль у політиці, у своїх громадах, ви відіграватимете ключову роль у формуванні майбутнього вашої країни", – вважає керівник НАТО. "Мужність назавжди носитиме ім'я: Україна", – наголосив він. Генеральний секретар НАТО підкреслив, що досвід українських ветеранів буде "надзвичайно важливим, адже ми трансформуємо наш підхід до трансатлантичної оборони".

(<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4028507-rutte-na-veteranskomu-forumi-muznist-zavzdi-nositime-ima-ukraina.html>)

Входячи в іноземний інформаційний простір, стратегічний наратив "ЗСУ як фактор європейської безпеки" також може стати потужним мотиватором інтеграції України з країнами демократичного світу. Він глибинно корелює з найголовнішими бренд-атрибутами, які (за висновками експертів Brand Ukraine) супроводжують сприйняття України за кордоном. Найчастіше "Україна згадується як "демократична країна" (у 23% проаналізованих згадок) і "нація героїв" (20%). Разом ці два атрибути охоплюють понад 40% всіх публікацій із репутаційними характеристиками. Також третій рік поспіль на третьому місці за популярністю залишається бренд-атрибут "член європейської родини", що згадується в 16% матеріалів. Окрім того, у 2024 році набув значної популярності атрибут "українці – винахідливі люди" (13%) [14, с. 5]. Власне це і пояснює потенційну потужність аналізованого наративу "ЗСУ як фактор європейської безпеки" у системі зовнішніх стратегічних комунікацій України, а також

демонструє перевагу матричного підходу до формування наративного ядра стратегічних комунікацій України.

Зазначений наратив долає образ жертви, який зазвичай ліплять з України у медіа. На необхідності долання образу жертви та зміни ключового наративу наполягає відомий експерт зі стратегічних комунікацій Д. Золотухін, який зазначає: "Досягти наративного та когнітивного домінування, продовжуючи перебувати всередині своєї травми та плекаючи її засадничі причини, – НЕМОЖЛИВО. Гігантський крок у терапевтичному осмисленні конструювання цієї травми здійснила своїм останнім документальним фільмом Мирослава Барчук, піднявши теми, які раніше обговорювалися на маргінесі, до рівня "суспільної" та експертної дискусії на тему – "це ми збудували імперію, і це нам нести відповідальність за її минуле і майбутнє". Це настільки тектонічна зміна наративу, що я не знаю, яку премію Мирославі потрібно вручити за те, що вона зробила" [4].

Мова йде про фільм "Українське прокляття: будівничі й руйнівники імперії", який був презентований у серпні 2025 року. (див. про це, наприклад, докладну інформацію: [5]).

Розповідаючи про спроби українців протягом багатьох століть вирватися з тенет імперії, автори фільму не тільки демонструють роль українських інтелектуалів у створенні російської імперії, але й показують намагання українців вирватися з її полону. Автори фільму доводять, що без української історії втілення імперського задуму було б неможливим. І Московія б так і залишилася б без привласненої тисячолітньої історії, без середньовічної культури, без українського бароко. Але "без Києва і спадку Русі, звісно, неможливий ані міф "Русского міра", ані "Третього Риму"" (див. докладніше: [1]).

У фінальній частині фільму автори вербалізують найважливіший висновок: "Ми стали прокляттям імперії і її вироком! Саме зараз Україна визначає долю Європи та світу". Цей висновок є сильною позицією цитованого тексту, він спирається на переконливий мультимодальний контент і потужно заперечує типовий російський наратив про недолугість України як імперської "окраїни", "страны 404", який активно просувається країною-агресоркою багато років поспіль, він є альтернативою до наративів зневіри та розпачу, які нав'язуються ворогом українському та європейському соціуму. Цей наратив не тільки вдало

сформульований, він відповідає потребам часу і здійснює потужний вплив на суспільство.

Цікавою та плідною вважаємо дискусію серед інтелектуалів про сучасний український історичний наратив як засіб протидії російській пропаганді. І коли відомі фахівці зі стратегічних комунікацій кажуть про необхідність впровадження сильного переможного міфу як про нагальне завдання українського страткому, це не означає, що треба вигадувати оповіді чи історії, які не мають ніякого відношення до життя. Треба знайти та подати такий реальний сюжет, який би став антидотом до розчарувань, розпачі та зневіри у перемозі.

Основний наратив аналізованого тексту документального фільму "Українське прокляття: будівники та руйнівники імперії" є реалізацією гранднративу ідентичності та його варіанту "національна мрія" як елемента зазначеної матриці, бо вихід України з тенет Московії – заповітна мрія багатьох поколінь української нації. І саме про це йдеться у фільмі. Тобто актуалізація відповідного складника матриці в інформаційному просторі України (додамо – бездоганна та вчасна актуалізація) – це не революційна зміна матриці, а, скоріше, вчасна актуалізація її компонентів, які виходять на авансцену відповідно до подій життя.

Документальний фільм М. Барчук "Українське прокляття: будівники та руйнівники імперії" позиціонує українську державність як антиімперський проєкт, який по суті руйнує концепцію держави-цивілізації, яка офіційно визнана країною-агресоркою, протиставляючи українські цінності імперським російським. Оповідь, яку ми бачимо та чуємо, гуртує українське суспільство, а також спонукає до міжнародної підтримки України сьогодні.

Аналізуючи український стратегічний наратив як засіб протидії російській історичній пропаганді, відомий український історик О. Удод зазначав, що "інертна пасивна позиція у війні наративів – це неминуча поразка" [10]. Отже вихід в інформаційний простір наративу "Українці – руйнівники російської імперії" у ґрунтовному історичному контексті фільму "Українське прокляття..." в умовах російсько-української екзистенційної війни – це потужний крок з реалізації

когнітивного домінування українського страткому. Цей наратив забезпечує єдність і стійкість суспільства.

На думку О. Удода, український оптимізм у великій війні "тримається на усвідомленні моральної правоти України, яка стала об'єктом агресії". Проте підтримувати цю когнітивну опірність соціуму необхідно і формуванням "оптимістичних настанов щодо ймовірних та бажаних сценаріїв завершення війни" [10], а також формуванням блоку так званих історичних наративів, які вочевидь "не можна подавати дискретно, фрагментарно", адже вони не вписуються "в кліповий формат сучасних соцмереж і блогерських оповідей" [10]. У цьому ракурсі стає зрозумілою важливість фільмів творчої групи М. Барчук, які вписують справжню українську історію у глобальний світовий контекст.

Внутрішній наратив про Україну та українців як руйнівників російської імперії надає історичну глибину сучасній війні та перетворює Україну з історичної жертви на суб'єкта історії і саме тому потужно сенсово корелює з зовнішнім наративом "ЗСУ як фактор європейської безпеки", який виконує роль мотиватора синергії демократичних суспільств, адже підтримка України стає інвестицією в власну безпеку. Проаналізовані наративи утверджують суб'єктність України в інформаційному просторі Європи. Таким чином внутрішні наративи, які базуються на оповідах про національну ідентичність та цінності українського етносу, стають основою для формування зовнішньої комунікаційної політики, а зовнішні наративи, в свою чергу, допомагають Україні реалізовувати свої національні інтереси на міжнародній арені та здобувати підтримку країн Вільного світу.

Наративний аналіз сучасного українського страткому дозволяє зробити висновок про те, що успішна зовнішня політика держави залежить від послідовності внутрішньої та зовнішньої комунікації. Внутрішній наратив має бути чітко сформульований для того, щоб зовнішня комунікація була переконливою та послідовною. Саме це стає основою когнітивного домінування українського страткому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барчук М. Українське прокляття: будівничі та руйнівники історії [Електр. ресурс]. URL: <https://surl.li/vovplo> (дата звернення 25.10.2025).
2. Гавлік М. Когнітивна війна має на меті змінити сприйняття світу, головне поле битви – людський мозок [Електр. ресурс]. URL: <https://www.nudz.cz/uk/novini-ta-podiji/marek-gavlik-kognitivna-viina-maje-na-meti-zminiti-spriinjattja/-svitu-golovne-pole-bitvi-ljudskii-> (дата звернення 25.10.2025).
3. Гай-Нижник П. Сенсові ідеологи В. Путіна: наративи ціннісних маніпуляцій та casus belli геополітики і геостратегії РФ: Монографія. Київ: Саміт-книга, 2025. 440 с.
4. Золотухін Д. Пугачова і монголо-татарське іго: чому те, що сказала співачка, насправді не варте обговорення в Україні [Електр. ресурс]. URL: <https://focus.ua/uk/opinions/724469-bitva-pri-pugachoviy-chomu-ukrajina/-tak-gostro-vidreaguvala-na-interv-yu-primadonni> (дата звернення 25.10.2025).
5. Кокотюха А. "Українське прокляття": не шукайте зради в далекому минулому [Електр. ресурс]. URL: <https://detector.media/kritika/article/243674/2025-08-28-ukrainske-proklyattya-ne-shukayte-zrady-v-dalekomu-mynulomu/> (дата звернення 25.10.2025).
6. Откович М. Про складові "матриці національної ідентичності" [Електр. ресурс]. URL: <https://detector.media/infospace/article/220007/2023-11-30-pro-skladovi-matrytsi-natsionalnoi-identychnosti/> (дата звернення 25.10.2025).
7. Почепцов Г. Наратив як зброя [Електр. ресурс]. URL: <https://detector.media/infospace/article/242342/2025-07-04-narativ-yak-zbroya> (дата звернення 25.10.2025).
8. Радченко Р. Ваш мозок під прицілом: український вимір когнітивної війни [Електр. ресурс]. URL: <https://deepstateua.com/kognitivni-viini/-ukrayinskii-vimir/> (дата звернення 25.10.2025).
9. Снитко О.С. Внутрішній та зовнішній стратегічні наративи України: шляхи тестування ідей. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2025. № 50. С. 19–40.
10. Удод О.А. Сучасний український історичний наратив як засіб протидії російській історичній пропаганді. Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 27 листопада 2024 року [Електр. ресурс]. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/visnyk/article/view/14463> (дата звернення 25.10.2025).
11. Череватий С. Стратегічні комунікації в період війни. Досвід Східного фронту. *Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтера до науковця*. Монографія. Київ: НА СБУ, 2024. С. 57–86.
12. Як і для чого створили міф про "Привида Києва", розповіли у НАН України [Електр. ресурс]. URL: <https://suspilne.media/kyiv/557557-ak-i-dla-cogo-stvorivsya-mif-pro-privida-kieva-rozpovili-u-nan-ukraini/> (дата звернення 25.10.2025).
13. A Primer on Russian Cognitive Warfare. Jun 30, 2025. Institute for the Study of War [Електр. ресурс]. URL: <https://understandingwar.org/research/cognitive-warfare/a-primer-on-russian-cognitive-warfare/> (дата звернення 25.10.2025).
14. Brand Ukraine. Звіт про сприйняття України у світі 2024. [Електр. ресурс]. URL: <https://surl.li/btoere> (дата звернення 25.10.2025).
15. Breithaupt F. The Narrative Brain: The Stories Our Neurons Tell. Yale university press, 2025. 296 p.

REFERENCES

1. Barchuk, M. (2025). *Ukrainske prokliattia: budivnychi ta ruinivnyky istorii* [Ukrainian curse: builders and destroyers of history]. URL: <https://surl.li/vovplo> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
2. Havlik, M. (2025). *Cognitive war aims to change the perception of the world, the main battlefield is the human brain* [Kohnityvna viina maie na meti zminyty spryiniattia svitu, holovne pole bytvy – liudskiy mozok]. URL: <https://www.nudz.cz/uk/novini-ta-podiji/marek-gavlik-kognitivna-viina-maje-na-meti-zminiti-spriinjattja-/svitu-golovne-pole-bitvi-ljudskii-> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
3. Gai-Nyzhnyk, P. V. (2025). *Putin's meaningful ideologemes: narratives of value manipulations and casus belli of geopolitics and geostrategy of the Russian Federation: Monograph* [Sensovi ideolohemy V. Putina: naratyvy tsinnisnykh manipuliatsii ta casus belli heopolityky i heostrategii RF: Monohrafiia]. Kyiv: Samit-knyga, 440 p. [in Ukrainian].
4. Zolotukhin, D. (2025). *Pugacheva and the Mongol-Tatar yoke: why what the singer said is not really worth discussing in Ukraine* [Puhachova i monholo-tatarske iho: chomu te, shcho skazala spivachka, naspravdi ne varte obhovorennia v Ukraini]. URL: <https://focus.ua/uk/opinions/724469-bitva-pri-pugachoviy-chomu-ukrajina-tak-gostro-vidreaguvala-na-interv-yu-primadonni> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
5. Kokotyukha, A. (2025). *"Ukrainian curse": do not look for betrayal in the distant past* ["Ukrainske prokliattia": ne shukaite zrazy v dalekomu mynulomu]. URL: <https://detector.media/kritika/article/243674/2025-08-28-ukrainske-proklyattya/-ne-shukayte-zrazy-v-dalekomu-mynulomu/> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
6. Otkovych, M. (2025). *About the components of the "matrix of national identity"* [Pro skladovi "matrytsi natsionalnoi identychnosti"]. URL: <https://detector.media/infospace/article/220007/2023-11-30-pro-skladovi-matrytsi-natsionalnoi-identychnosti/> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
7. Pochepstov, H. (2025). *Narrative as a weapon* [Naratyv yak zbroia]. URL: <https://detector.media/infospace/article/242342/2025-07-04-naratyv-yak-zbroia> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
8. Radchenko, R. (2025). *Your brain under the gun: the Ukrainian dimension of cognitive warfare* [Vash mozok pid prytylom: ukrainskyi vymir kohnityvnoi viiny]. URL: <https://deepestatea.com/kognitivni-viini-ukrayinskii-vimir/> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
9. Snytko, O.S. (2025). *Internal and external strategic narratives of Ukraine: ways of testing ideas* [Vnutrishnii ta zovnishnii strateichni naratyvy Ukrainy: shliakhy testuvannia idei]. *Current problems of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 50, 19–40. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2025.50.19-40> [in Ukrainian].
10. Udod, O.A. (2024). *Modern Ukrainian historical narrative as a means of countering Russian historical propaganda. Transcript of the report at the meeting of the Presidium of the NAS of Ukraine on November 27, 2024* [Suchasnyi ukrainskyi istorychnyi naratyv yak zasib protydii rosiiskii istorychnii propahandi. Stenohrama dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 27 lystopada 2024 roku]. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/visnyk/article/view/14463> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].

11. Cherevatyi, S. (2024). *Strategic communications during the war. Experience of the Eastern Front. Strategic communications in wartime: a view from a volunteer to a scientist. Monograph* [Stratehichni komunikatsii v period viiny. Dosvid Skhidnoho frontu. Stratehichni komunikatsii v umovakh viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia. Monohrafiia]. Kyiv: NA SBU, 57–86 [in Ukrainian].
12. *How and why the myth of the "Ghost of Kyiv" was created, told at the NAS of Ukraine* (2025). [Yak i dlia choho stvoryly mif pro "Pryvyda Kyieva", rozpovily u NAN Ukrainy]. URL: <https://suspilne.media/kyiv/557557-ak-i-dla-cogo-/stvorivsa-mif-pro-pryvda-kieva-rozpovili-u-nan-ukraini/> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
13. A Primer on Russian Cognitive Warfare. Jun 30, 2025. Institute for the Study of War. URL: <https://understandingwar.org/research/cognitive-warfare/a-primer-on-russian-cognitive-warfare/> (last access: 25.10.2025) [in English].
14. *Brand Ukraine. Report on the Perception of Ukraine in the World 2024* (2024). [Brand Ukraine. Zvit pro spryiniattia Ukrainy u sviti 2024]. URL: <https://surl.li/btoere> (last access: 25.10.2025) [in Ukrainian].
15. Breithaupt, F. (2025). *The Narrative Brain: The Stories Our Neurons Tell*. Yale university press, 296 p. [in English].

Дата надходження до редакції – 26.10.2025

Дата затвердження редакцією – 11.11.2025

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License.